પરિચય
સામાજીક જવાબદેહી

Gujarat-COPASAH Workshop
Organizers: SAHAJ, ANANDI AND SARTHI
March 25-28,2014

જવાબદેહીની પરીભાષા

- વર્લ્ડ બેંક દ્વારા જવાબદેહી નુ અર્થ છે કે ‘‘જાણવાની એક એવી પ્રક્રિયા જેમા સરકાર વિસ્તાર પૂર્વક દર્શાૅવેકે કેટલી હદ સુધી પોતે શું કરી શકીયા અને શું ના કરી શકયા.

જવાબદેહીને આરીતે પણ પરિભાષિત કરાયકે
સત્તાધારીઓ પોતેકામ   અથવા કામમા ગુણવાતા લાવવા
માટે જવાબદારી રાખે તે માટે પોતે ફરજ બધ્ધ છે.

''સત્તાધારીઓ''નુ મતલબ છે કે એવા લોકો જે
રાજકીય, આર્થિક સધ્ધરતા, અન્ય   કોઈ સત્તાના આધિન
અને આની સાથે સાથે સરકારી અધિકારીઓ,
પ્રાઈવેટ કોર્પોરેશન , આતરાષ્ટ્રીય   નાણાકીય   સંસ્થાઓ અને
સામાજીક સંસ્થાઓ નો પણ સમાવેશ થાય   છે.

આપણે સામાજીક જવાબદેહીમા કેમ રસ લેવો જોઈએ?

- કાર્યક્રમની અસરકારતામા સુધારો લાવવા
- વિકાસ અને સામાજીક ક્ષેત્રે ખર્ચની યોગ્યતા વધારવા
- ભ્રષ્ટાચાર ઘટાડવા
- વંચિત અને ગરીબ સમુદાયના લોકો ના સામાજીક અને આર્થિક સ્તર સુધારવા.
- વંચિત અને પછાત વર્ગના લોકોનુ શશકિતકરણ કરવા.
- ગરીબ અને અશશકત લોકો ના તરફી નિર્ણય લેવા માટે હાલના રાજનૈતિક પરિબળો,સંબધો ને પડકાર રૂપે લેવુ.
- અધિકારોનો પ્રજાતાંત્રીકરણ કરી પુરેપુરો લાભ લેવો

Gujarat-COPASAH Workshop
Organisers: SAHAJ, ANANDI AND SARTHI
March 25-28,2014

જવાબદેહી

પ્રશાશનિક જવાબદેહી– MIS,દેખરેખ, અનુશાશનાત્મક કાર્યવાહી

નાણાકીય જવાબદેહી માં નાણાનુ એલોકેશન,વેચણી અને વપરાશ વિશે જવાબદારીપુર્વક રીપોટીગ કરવુ જેમા ઓડીટીંગ ,બજેટીંગ અને એકાઉન્ટીંગ જેવા માધ્યમોનો સમાવેશ થતો હોય છે.

રાજકીય/સ્વશસન જવાબદેહી સંગઠનો, કાર્યક્રમો અને તંત્ર સાથેની હો છે જેમા ખાત્રી સાથે ચુનાવી વાયદા પુરા કરવુ સામાજીક હિત અને લોક હિત માટે સબંધીત હોય છે. રાજકીય/સ્વશસન જવાબદેહી નિર્ણય લેવાના સાથે પણ સકળાયેલી હો છે.

કાનુની/ન્યાયીક જવાબદેહી –કન્ઝયુમર લો, ક્રિમીનલ લો, પબ્લીક ઈન્ટ્રેસ્ટ લો.

સામાજીક જવાબદેહીનો – સામાન્ય નાગરીક અથવા સામાજીક સંસ્થાએ પરોકસ અથવા અપોરોકસ રીતે જવાબદેહી ની માગણી માટે ભાગ લે. જવાબદેહી ને રાજય, નાગરીક અથવા બન્ને દ્વરા લાગુ કરવા અથવા તેના માટે પહેલ કરી શકાય. (સામુદાયીક દેખરેખ)

જવાબદેહી નો પ્રકાર

- **હોરીજોન્ટલ જવાબદેહી**–(સરકાર ની આતરીક વ્યવસ્થા)

ઢાંચાગત/પ્રશાશનિક જવાબદેહી–સરકારી સંસ્થાઓ ધ્વારા સમીક્ષા(ખાતાકીય સમીક્ષા, ઓડીટ) રાજકીય જવાબદેહી સંસદ માટે(સંસદમા પુછાયેલ પ્રશ્નો,સી.એ.જી રીપોટ)

- **વર્ટીકલ જવાબદેહી**– (નાગરીકો દ્વારા સરકારને જવાબદેહી બનાવામાટેના પ્રયત્નો)

નાગરીકો માટે જવાબદેહી–મત,જાહેર જવાબદેહી સામાન્ય નાગરીકો માટે(જન સુનવણી)

- **હાઈબ્રિડ જવાબદેહી**– (નાગરીકો અને રાજય ના જવાબદાર વ્યકતી)

જયા બંન્ને કાર્ય કરતી પ્રણાલી ,દા.ત:કોમન રીવ્યુ મિશન, એન.આર.એચ.એમ માટે સામુદાયિક દેખરેખ

સામાજીક જવાબદેહીની શરતો

- અધિકારના માપદંડની નોંધ લેવાય જેનાં આધારે જવાબદેહીની માંગ કરી શકાય.
- યોગ્ય પધ્ધતિઓ જેથી આરોગ્ય વ્યવસ્થાને કાર્યાન્વિત રાખી શકાય.
- સમુદાયની સક્રિય ભાગીદારી અને તેમના વિચાર અને મંતવ્યોને સ્થાન.
- સક્રિય સમુદાય/નાગરિક નું ગઠન– ભાગીદારી અને અવાજ
- સમીક્ષા પ્રસ્તુતી માટે મંચ
- બદલાવની સંભાવના– ઉપચાર અને ઉપાય

સામાજીક જવાબદેહીની પહોચ માટે ના ક્રિયાશીલ મુળતત્વ

•રાજકીય સંદર્ભ–નાગરીક સમાજ/નાગરીક કાર્યવાહી માટે સ્થાન– લોકોને મંતવ્ય રજુ કરવા માટેનો મંચ

•લોકનિતિ– કાયદાની હાજરી/સેવા/લાભ વિતરણ ની પ્રમાણીતતા/ પારદર્શકતા

•સામુદાયિક/નાગરીક– સેવાઓમા ઉણપની સામે સંગઠીત કરવા

•સાથ સહયોગ– સામુદાયમા સંગઠીત અને ક્ષમતાવર્ધન કરવા અને પુરાવાઓની સમિક્ષા

•પારદર્શકતા– પુરાવાઓની ઉપબલ્ધતા

• સેવાપુરી પાડનાર/અધિકારીઓ અને બદલાવ લાવનાર લોકો સાથે સંવાદ માટેની તક અને સ્થાન

સંગઠીત સમુદાય એટલે શું ?

•પોતાના અધિકાર અને યોજનાઓ વિશેની જાણકારી.

• લાગતા વળગતા મુદદાઓ માટે સામુહિક રીતે સંગઠીત.

• આરોગ્ય   અધિકારોનો થતો ભંગની જાણ અને યોજનાઓમા કમીઓ પારખવાની યોગ્યતા.

•અધિકારીઓ સાથે મુદદાઓના નિરાકરણ માટે નેતૃત્વ   નિભાવવુ.

•સ્વતંત્ર અને સ્વયત.

કોમ્યુનિટી મોબીલાઈઝેશન માં ખાસ અગત્યની બાબતો

- **સામુદાયિક સ્તરની ગતિવિધિઓ**
  - –વંચિત અને સિંમાત લોકોની ઓળખ
  - –સ્થાનિય સતા પરિબળોની મેપીન
  - – વંચિત અને સિંમાત લોકોમાં સંગઠન / નેતૃત્વ શકિત અને ક્ષમતાવર્ધન
- **લોકઅધિકારીઓ સાથેના સંબધ**
  - – આલોચનાત્મક રીતે /સમીક્ષા અને વિકાસની પ્રક્રિયા માં ખુલ્લાપન
- **સામસામે ની વ્યવસ્થા જાળવવી**
  - –એકબીજાની ખામીઓ/અવગુણો,મતભેદ અથવા ઓરોપ પ્રત્યારોપ થી બચવુ
- **આયોજન કાર્યવાહી**– સતત ચાલતી પ્રક્રિયા

સામાજીક જવાબદેહીનાં પડકારો

- સમીક્ષા માટે રાજકીય ખુલ્લાપન ની કમી.

•માળખાગત બદલાવ માટે રાજકીય ઈચ્છાશકિતનો અભાવ.

• દેખરેખની વ્યવસ્થાની ગેર હાજરીમાં ખાનગી સેવાઓપર કોઈ દેખરેખ નહી તથા જાહેર સેવાઓની ગેરંટી નથી.

•બદલાવ માટેના સંસાધનોની ઉપલબ્ધતા.

•સમુદાય અને સેવા આપનાર લોકોમા મતભેદ

•જનસંવાદમાં અધિકારીઓની ભાગીદારીનુ આગળ કોઈ કાર્યવાહી નહી.

અધિકારની બાહેંધરી સામે રાજય ધ્વારા હકીકતમા આપેલ અધિકારોમા ઉણપ / કમી

- બધા લોકોને સમાન માનવ અધિકાર પ્રાપ્ય નથી – તેમને રાજકીય રીતે વંચીત રાખવામા આવે છે.
- આંતર રાષ્ટ્રીય માનવ અધિકારના માપ દંડની સરખામણીમા રાષ્ટ્રીય નીતીની પુરતતમા ખામી.
- સમુદાય મા તમામ સમુહોની બધીજ સેવાઓ સુધીની પહોચનો અભાવ–દસ્તાવેજ નથી(બીપીએલ,રાશનકાર્ડ નથી)
- સમુદાયમા સૌને અધિકારોમાં રક્ષણ આપતી તથા સંવર્ધન માટેની સેવાઓની માહિતી સુધી પહોચ નથી.
- વંચીત સમુહો માટે સેવાઓની ગુણવત્તાનો અભાવ– કેટલાક સંજોગોમા તેનો ઈનકાર કરવામા આવતો હોય છે અથવા તેમા પરીણામોની ગુણવત્તા ઉતરતી કક્ષાનો છે.

જુદા જુદા સ્તરના ગેપસ(કમી) / પાંસા

- અધિકારોની સ્વિકૃતિ / માન્યતાજ નથી શું તમામ નાગરીક સમુહોના આરોગ્યના અધિકારોને માન્યતા અપાઈ છે.
- નીતીમા કમી / અભાવ–સમુદાયની આરોગ્યની શું જરૂરીયાત છે શું હાલની નીતી અંતરગત તેને સમાવી લેવામા આવ્યા છે ?
- કાર્યક્રમની માળખાગત વ્યવસ્થાપન અને રચનામાં કમી.
- અમલીકરણમા કમી.

આભાર